

Materiały

Katarzyna Sznajder

Substytucja i ekwiwalencja pojęć w prawie prywatnym międzynarodowym — rezolucja przyjęta podczas 73. Sesji Instytutu Prawa Międzynarodowego w dniu 27 października 2007 r.

Przedmiotem rozważań uczestników 73. Sesji Instytutu Prawa Międzynarodowego w Santiago de Chile, trwającej od 20 do 28 października 2007 r.¹, były zagadnienia substytucji i ekwiwalencji pojęć w prawie prywatnym międzynarodowym. Stanowisko wypracowane podczas Sesji Instytutu sformułował w rezolucji z dnia 27 października 2007 r.

W doktrynie oraz w praktyce prawniczej wskazuje się na trudności związane ze stosowaniem prawa obcego lub też uwzględnianiem instytucji (stosunków prawnych) powstałych pod rządami takiego prawa. Odmienności występujące między instytucjami ukształtowanymi w porządkach prawnych poszczególnych państw powodują liczne wątpliwości, widoczne szczególnie w orzecznictwie. Pojawiają się one w razie konieczności uwzględniania skutków czynności prawnej dokonanej pod rządem obcego prawa lub też gdy należy wziąć pod uwagę występowanie określonego stosunku prawnego powstałego na podstawie obcych unormo-

¹ Tekst rezolucji w językach francuskim i angielskim zamieszczono w „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” [dalej: IPRax] 2008, z. 3, s. 297; zob. również informację o przebiegu i wynikach Sesji sprawozdawcy: E. Jayme: *Substitution und Äquivalenz im Internationalen Privatrecht. 73. Tagung des Institut de Droit International in Santiago de Chile*. IPRax 2008, H. 3, s. 298.

wań². Zabiegi polegające na poszukiwaniu ekwiwalencji pojęć, choć dotyczą prawa merytorycznego (obcego i krajowego), umożliwiają rozwiązanie trudności w rozstrzyganiu spraw z tzw. elementem zagranicznym. Sprawia to, że są one przedmiotem nauki prawa prywatnego międzynarodowego, na co zwrócił uwagę sprawozdawca Sesji.

Wobec rosnącej liczby sporów wymagających rozstrzygnięcia na podstawie obcego prawa, tym większa wydaje się doniosłość decyzji Instytutu o sformułowaniu w odrębnej rezolucji głównych założeń, na których mają się opierać substytucja i konieczna dlań ocena ekwiwalencji pojęć³. Jak wynika ze wstępu i postanowień rezolucji, drogi do rozwiązania wskazanych problemów upatrywać należy w poszukiwaniu funkcjonalnych podobieństw między instytucjami prawa krajowego i obcego, przy możliwie przychylnym (nie zaś niepotrzebnie podejrzliwym) postrzeganiu celów i rozwiązań przyjętych przez obcego ustawodawcę. Takie podejście do zagadnienia substytucji i ekwiwalencji pojęć pozwoli na wywarcie jak najpełniejszych skutków prawnych przez zdarzenia, które „dokonały się” pod rządem obcego prawa. Zapewni to lepszą ochronę sytuacji podmiotów, których prawa ukształtowane zostały w obcym porządku prawnym. Zgodnie z rezolucją, jednym z podstawowych celów prawa prywatnego międzynarodowego jest umożliwienie realizacji nabytych praw i kontynuacji stosunków prawnych również za granicą.

Poza zdefiniowaniem substytucji i ekwiwalencji pojęć, w rezolucji wskazano, że dla zastosowania tych konstrukcji myślowych nie jest wymagana identyczność uregulowań krajowych i obcych. Istotne jest porównanie funkcji rozważanych instytucji i realizowanych przez nie interesów. Sformułowano również stanowisko Instytutu co do ekwiwalencji w zakresie formy czynności prawnych, w tym w stosunku do udziału w czynności tzw. czynnika urzędowego (oficjalnego). Ma to szczególne praktyczne znaczenie w odniesieniu do ekwiwalentności formy w zakresie czynności notarialnych⁴.

A oto tekst omawianej rezolucji w języku francuskim, angielskim⁵ oraz polskim.

² P. Mankowski, w: Ch. von Bar, P. Mankowski: *Internationales Privatrecht*. Bd. 1: *Allgemeine Lehren*. München 2003, s. 699 i nast.; K. Thorn, B. von Hoffmann: *Internationales Privatrecht*. 7. Aufl. München 2007, s. 234 i nast.; M. Pazdan: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Wyd. 11. Warszawa 2008, s. 83 i nast.

³ Zob. E. Jayme: *Substitution...*, s. 298.

⁴ Por. szczegółowo: J. Górecki: *Forma umów obligacyjnych i rzeczowych w prawie prywatnym międzynarodowym*. Katowice 2007, s. 168 i nast.

⁵ Opublikowane w IPRax 2008, H. 3, s. 297.

Première Commission**Résolution****La substitution et l'équivalence en droit international privé****Institut de Droit International, Session de Santiago — 2007****27 octobre 2007**

Rapporteur: Erik Jayme, Andreas Bucher

Résolution

L'Institut de droit international

Rappelant qu'un objectif fondamental de droit international privé est d'assurer l'harmonie et de la continuité des rapports juridiques dans les situations transfrontières;

Considerant que la réalisation de cet objectif appelle une prise en compte des similitudes entre les rapports juridiques nonobstant leurs différences entre les droits en présence;

Adopte la résolution suivante:

Article 1

La substitution permet à un rapport de droit ou un acte établis sous l'empire d'une loi donnée de produire tout ou partie des effets attachés à un rapport de droit ou un acte similaires connus de la loi d'un autre Etat.

Article 2

L'équivalence est la condition essentielle de la substitution. Elle est fondée sur une comparaison fonctionnelle des dispositions de la loi régissant les effets du rapport de droit ou de l'acte et de la loi selon laquelle le rapport de droit ou l'acte pris en considération s'est formé.

Article 3

La substitution n'exige pas que les lois en présence soient identiques; une similitude des buts et intérêts poursuivis respectivement par ces lois suffit.

Article 4

L'équivalence se détermine par référence à la loi applicable aux effets du rapport de droit ou de l'acte qui fait l'objet de la comparaison.

La possibilité et l'étendue de la substitution sont déterminées par cette même loi.

Article 5

A l'acte qui suppose l'intervention d'une autorité telle qu'un juge, notaire ou officier public se substitue l'acte équivalent d'une autorité d'un

autre Etat si celle-ci exerce les mêmes fonctions ou des fonctions similaires. Il peut s'agir le cas échéant de l'acte d'une autorité religieuse.

Article 6

S'agissant de la forme des actes, si la loi locale ne connaît pas le type d'acte prévu par la loi régissant le fond, il suffit que soient respectées les conditions de forme prévues par la loi locale pour un acte fonctionnellement équivalent.

First Commission

Substitution and Equivalence in Private International Law

Resolution

The Institute of International Law,

Recalling that ensuring the harmony and continuity of legal relationships across borders is a fundamental objective of private international law;

Considering that achieving that objective calls for the taking into account of similarities of legal relationships notwithstanding differences between the laws involved;

Adopts the following Resolution:

Article 1

Substitution allows a legal relationship or act originating in a given State to entail all or part of the effects attached to a similar relationship or act under the law of another State.

Article 2

Equivalence is the decisive requirement in matter of substitution. It is based on a functional comparison between the rules of the law governing the effects of the legal relationship or act and the rules of the law under which the legal relationship or act was created.

Article 3

Substitution does not require the laws under consideration to be identical; a similarity between the aims and interests respectively pursued by those laws is sufficient.

Article 4

Equivalence is determined according to the law applicable to the effects of the legal relationship or act which is the object of the comparison. The possibility and scope of substitution are determined by that same law.

Article 5

To an act requiring the intervention of an authority such as a judge, notary, or registrar, an equivalent act by the authority of another State is substituted if the respective authorities exercise the same or similar functions. As the case may be, such authority may be a religious authority.

Article 6

In respect of the form of acts, if the local law does not know the type of act provided for by the law applicable to the substance, it is sufficient to comply with the requirements as to form determined by the local law in respect of an act that is functionally equivalent.

Pierwsza Komisja

Rezolucja⁶

Substytucja i ekwiwalencja pojęć w prawie prywatnym międzynarodowym

**Instytut Prawa Międzynarodowego, Sesja w Santiago — 2007
27 października 2007**

Sprawozdawca: Erik Jayme, Adreas Bucher

Instytut Prawa Międzynarodowego,

Zważywszy, że zapewnienie harmonii i ciągłości transgranicznych stosunków prawnych stanowi podstawowy cel prawa prywatnego międzynarodowego;

Mając na uwadze, że osiągnięcie tego celu wymaga uwzględnienia podobieństw stosunków prawnych, mimo różnic między rozważanymi porządkami prawnymi;

Przyjmuje następującą rezolucję:

Artykuł 1

Substytucja pozwala na wywołanie przez stosunek prawny powstały pod rządem systemu prawnego jednego państwa lub przez czynność dokonaną na podstawie przepisów prawnych jednego państwa, w całości lub w części, skutków, jakie pociąga za sobą podobny stosunek prawny lub podobna czynność przewidziane prawem innego państwa.

Artykuł 2

Przesłanką konieczną substytucji jest ekwiwalencja (równoważność) pojęć. Opiera się ona na porównaniu funkcji przepisów prawa miarodajne-

⁶ Tłumaczenie na język polski: Agata Kozioł, Katarzyna Sznajder.

go dla skutków stosunku prawnego lub czynności oraz funkcji przepisów prawa, na podstawie którego powstał stosunek prawny lub czynność została dokonana.

Artykuł 3

Substytucja nie wymaga, aby brzmienie porównywanych przepisów było identyczne; wystarcza podobieństwo celów i interesów realizowanych przez te przepisy.

Artykuł 4

Ekwiwalencję ustala się na podstawie treści prawa właściwego do oceny skutków stosunku prawnego lub czynności, które są przedmiotem porównania.

Dopuszczalność substytucji i jej zakres są wyznaczone przez to samo prawo.

Artykuł 5

W przypadku czynności, dla których dokonania wymagane jest działanie organu takiego, jak sąd, notariusz lub urzędnik publiczny, przesłanka ta jest spełniona, gdy w czynności uczestniczy równorzędny organ innego państwa, jeżeli jest to organ powołany do pełnienia takich samych lub podobnych funkcji. W niektórych przypadkach chodzić może o organ wyznaniowy.

Artykuł 6

W odniesieniu do formy czynności prawnej, jeżeli prawo miejscowe nie zna takiego rodzaju czynności, jaki przewidziany jest w prawie rządzącym treścią czynności prawnej, wystarcza zachowanie wymagań prawa miejscowego odnoszących się do formy czynności funkcjonalnie ekwiwalentnej.